

Fjármagnshöftin og kröfur í bú fallinna fjármálafyrirtækja

Því er stundum haldið fram að áætlun um losun fjármagnshafta hafi engan árangur borið, þau verði að losa strax, en í sömu andrá fullyrt að skrifa verði kröfur kröfuhafa/vogunarsjóða í bú fallinna fjármálafyrirtækja verulega niður. Dæmi um málflutning af þessu tagi er grein sem Heiðar Guðjónsson skrifar í Fréttablaðið 5. mars sl. en þar segir: „Sem betur fer tókst að afstýra undirritun nauðasamninga sl. haust, en þar mátti litlu muna, því Seðlabankinn leyfði kröfuhöfum að flytja yfir 300 milljarða, um 2.500 milljónir dollara, úr landi í september og ætlaði að hleypa margfaldri þeirri fjárhæð úr landi fyrir áramót. Þarna var komið í veg fyrir stórslys.“ Þessar fullyrðingar Heiðars fara í veigamiklum atriðum á svig við staðreyndir málsins og röklegt samhengi atburða. Rétt er því að taka eftirfarandi fram:

1. Það var að frumkvæði Seðlabankans sem bú fallinna fjármálafyrirtækja voru færð frekar undir lög um gjaldeyrismál (hér eftir gjaldeyrislög) í mars árið 2012. Hefði það ekki verið gert hefðu innlend stjórnvöld nú lítil tók á greiðslum úr þrotabúum gömlu bankanna, sem gætu valdið umtalsverðum óstöðugleika á gjaldeyris- og fjármálamörkuðum verði ekki rétt staðið að málum.
2. Í meðförum Alþingis, undir þrýstingi frá slitastjórnnum gömlu bankanna, voru sett inn undanþáguákvæði varðandi tiltekna gjaldeyrisinnstæður þrotabúanna í Seðlabanka Íslands (300 milljarðarnir sem HG talar um) og sú kvöð sett á Seðlabanka Íslands að setja almennar reglur sem myndu heimila útgreiðslur endurheimts gjaldeyris af erlendum eignum þrotabúanna.
3. Mótaðar hugmyndir um að ljúka slitum fallinna fjármálafyrirtækja með nauðarsamningi komu ekki fram fyrr en eftir að fyrirnefndar breytingar á gjaldeyrislögum urðu að veruleika, þótt sá möguleiki hafi vissulega verið viðraður af hálfu kröfuhafa. Hins vegar er ljóst að mikill meirihluti kröfuhafa hefur nú áhuga á því að ljúka slitum búanna með nauðarsamningi.
4. Það er á valdi dómstóla en ekki Seðlabankans að samþykkja nauðarsamninga. Nauðarsamningur hefur hins vegar enga þýðingu fyrir kröfuhafa nema Seðlabankinn veiti undanþágur frá gjaldeyrislögum. Það og vilji kröfuhafa til að ljúka slitum með nauðarsamningi gefur færi á að tryggja að slitin verði með hætti sem ekki veldur óstöðugleika í gjaldeyrismálum og gæti þannig flýtt fyrir losun gjaldeyrishafta.
5. Þegar Seðlabankinn veitir undanþágur ber bankanum skv. lögum að horfa til tveggja meginþátta, annars vegar hagsmuna þess sem um undanþáguna biður og hins vegar þeirra áhrifa sem undanþága kann að hafa á stöðugleika í gengis- og peningamálum. Bankanum ber, með öðrum orðum, að horfa til málefnaþátta raka við afgreiðslu undanþága.
6. Um hina fyrirnefndu hagsmuni þarf ekki að fjölyrða, en ljóst er að hægt er að tryggja stöðugleika í gjaldeyrismálum með öðru af tvennu, mjög löngum endurgreiðslutíma krafna sem búin eiga á innlenda aðila eða verulegri lækkun þeirra krafna í erlendum gjaldeyri mælt. Blanda af hvoru tveggja kemur einnig til greina. Seðlabankinn mun ekki samþykkja neina undanþágu sem teflir stöðugleika í gjaldeyrismálum eða fjármálastöðugleika í tvísýnu. Þetta vita fulltrúar kröfuhafa fullvel.
7. Ljóst er að verðmætustu innlendar eignir þrotabúanna eru tveir viðskiptabankar, Íslandsbanki og Arion, og skuldabréf á milli gamla og nýja Landsbanka. Eignarhald á bönkum varðar mikilvæga almannahagsmuni sem kallar á aðkomu pólitískra stjórnvalda.

Seðlabankinn mun því ekki veita undanþágu vegna nauðarsamninga nema að undangengnu samráði við ríkisstjórn. Í lögum um fjármálafyrirtæki eru ákvæði um virka eignarhluti í fjármálafyrirtækjum, en þar er kveðið á um að Fjármálaeftirlitið meti hæfi aðila til að fara með virka eignarhluti. Þeir sem telja hættu á því að bankarnir geti, þrátt fyrir fyrrnefnd ákvæði laga, fallið í hendur ótraustra aðila sem ekki hafa langtímasjónarmið að leiðarljósi ættu að íhuga hvort ástæða sé til að skerpa ákvæði laga nr. 161/2002 um eignarhald fjármálafyrirtækja.

8. Að erlendir vogunarsjóðir (eða fjármálafyrirtæki sem að einhverju leyti gætu talist af því tagi) hafi eignast u.þ.b. helming krafna í bú fallinna fjármálafyrirtækja hefur enga lögformlega þýðingu og skiptir því litlu máli um framgang málsins. Um er að ræða kröfur á íslensk þrotabú sem lúta íslenskum lögum, þ. á m. lögum um gjaldþrotaskipti og gjaldeyrislögum, að því marki sem gjaldeyrisviðskipti eða fjármagnshreyfingar á milli landa koma við sögu. **Kröfur geta gengið kaupum og sölum. Sumir kaupendur krafna hafa þegar innleyst hagnað, aðrir gera sér vonir um slíkt og enn aðrir kröfuhafar eru úr hópi upphaflegra kröfuhafa sem hafa orðið fyrir verulegu tjóni en gera sér vonir um að lágmarka tapið með því að bíða eftir því að endurheimtum ljúki fremur en framselja kröfur. Allt hefur þetta hins vegar takmarkaða þýðingu fyrir lausn málsins.** Þau málefnalegu sjónarmið sem ráða för við hugsanlega veitingu undanþágu frá gjaldeyrislögum varða fyrst og fremst áhrif slitanna á gjaldeyris- og fjármálastöðugleika. Þar mun Seðlabankinn standa vörð um þjóðarhagsmuni og kalla eftir allri þeirri sérfræðipækkingu, hvort heldur innan eða utan bankans, sem nauðsynlegt er að hafa á valdi sínu til þess að markmiðum verði náð.

Í umræðunni um slit fallinna fjármálafyrirtækja er mikilvægt að missa ekki sjónar á aðalatriðum og staðreyndum máls. Ella er hætt við að umræðan hverfist um aukaatriði sem höfða fremur til tilfinninga fólks en rökvísi. Því er mikilvægt að þeir sem taka þátt í umræðunni kanni vel staðreyndir málsins áður en þeir geysast fram á ritvöllinn. Þannig stuðla þeir að hófstilltri og málefnalegri umræðu og breiðri samstöðu og sátt um hagsmuni Íslands.

Arnór Sighvatsson aðstoðarseðlabankastjóri.